

Александар М. МИЛАНОВИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 26. 02. 2018.
Прихваћен: 23. 04. 2018.

ОБРАДА ПОСРБИЦА У РЕЧНИКУ СЛАВЕНОСРПСКОГ ЈЕЗИКА**

У раду се анализирају лексикографски проблеми у вези са обрадом лексичких посрбица у славеносрпским текстовима. Они произлазе из граfiјско-ортографских, фонетских, творбених и лексичких специфичности тзв. „предвуковске епохе” развоја српског књижевног језика: неустаљености граfiје и ортографије, бројности фонетских и творбених дублета и контактних синонима, немогућности да се једном лексемом потисне позајмљеница или представи њено значење, ненормираности славеносрпског језика и сл.

Кључне речи: славеносрпски језик, посрбица, позајмљеница, туђица, синоним, дублет, лексикографија, семантички односи, Речник славеносрпског језика.

1. Лексичке посрбице, српски еквиваленти за речи страног порекла, вероватно су најрепрезентативнији симболи читаве славеносрпске епохе. Одликује их све оно што је одликовало језичке јединице и читав књижевни језик „предвуковског периода”: ненормираност, неустаљеност форме, честе фонетске и творбене варијације, привременост, непланско стварање итд.¹ Активирали су их нефилолози (нарочито новинари, али и научници, правници, па чак и књижевници) у сусрету са лексичким празнинама у матерњем језику, а своје језичке недоумице често нису крили ни у тексту: мороловацъ (Каррег? незнамъ другојаче) НС 1818, 137.² Нису ретка ни признања о не-

* aleksandar.jus@gmail.com

** Рад је израђен у оквиру пројекта „Српски језик и његови ресурси: теорија, опис и примене” (Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, бр. 178006).

¹ Више о језику и стилу епохе: Унбегаун 1995, Ивић 1998, Толстој 2004, Младеновић 2008. О нестабилности форме посрбица в. Милановић 2013: 195–203, 211–234.

² Скраћенице СПН, СВ и НС уз примере односе се на новине *Српскија повседневнија новини* (1791–1792), *Славеносрпскија вједомости* (1792–1794) и *Новине српске* (1813–1822) као најбогатије изворе посрбица, уз њих је година издања и страна на којој је пример. Примери без ових ознака, дати курзивом, савременом (орто)графијом и само са годином потврде у загради, преузети су као допуна из извора: Михајловић 1982 и Михајловић 1984.

успешности сопствених лексичких експеримената (Михајловић 1984: 650). Сасвим нови појмови тражили су од аутора и живописне лексичке слике, које ће читаоцима приближити и нови појам и значење неологизама: земљејабуке (кромпири) НС 1818, 62 : *земљана јабука* (1831).³

Посрбица је лингвистички термин који се односи на семантичку функцију речи у тексту (Милановић 2004), а не на њено порекло, које може бити различито, од црквенословенизма, преко калка до индивидуалног неологизма (Михајловић 1984: 649). У функцији посрбица потврђени су, дакле, и српски неологизми, али и постојећи српскословенски, рускословенски и руски облици, као и славеносрпски облици тј. хибриди.⁴ То су лексеме које су служиле као семантички еквиваленти лексиси страног, несловенског порекла, као њен „превод”,⁵ а правим посрбицама заправо би требало сматрати само речи словенског порекла или одомаћене стране речи у склопу контактних синонима (нпр. распрострањене турцизме).⁶ Како се појам и термин *посрбица* везују углавном за тзв. „предвуковску епоху”, тј. за период „од Орфелина до Вука” по одређењима Велимира Михајловића (1982, 1984), јасно је да се њихов највећи број налази у славеносрпским текстовима, али оне нису ретке ни у текстовима писаним народним језиком пре, током или после Вукове реформе.

2. У другој половини 18. и почетком 19. века посрбице су најчешће настајале као последица индивидуалног напора аутора да – у одсуству одговарајућих речника – реч страног порекла сами одмах у тексту приближе читаоцима. За лексикологију, лексикографију, творбу речи, стилистику и историју српског књижевног језика несумњиво су најзанимљивији примери *неологизама* међу посрбицама. Њих је, међутим, данас, на почетку израде *Речника славеносрпског језика*, још увек веома тешко поуздано пратити, односно одредити време настанка и даљу историју: појаву евентуалних фонетских и творбених варијанти или семантичке промене.

Значење посрбица мора се, наравно, одредити и према лексичком еквиваленту страног порекла, али и према ширем реченичном контексту. Веома је значајно истаћи да између ова два параметра не мора постојати увек потпуна еквиваленција, те зато неретко остајемо запитани над значењем посрбица при њиховом дефинисању: семантика синонима страног порекла сведочи једно, док нас реченични контекст води у другом смеру. На пример, позајмљеница *ландвер* посрбљавана је, у зависности од реченичног контекста, и лексемама

³ Посрбица *земље јабука* није потврђена у Михајловић 1982, као ни многи други примери из овог реферата. Благо посрбица, стицајем околности, још увек је несакупљено, а наслућује се на основу Михајловићевих речника.

⁴ Хибридноста лексема овде ваља схватити у најширем смислу укрштања творбених елемената различитог порекла, као нпр. у примеру хибридне лексеме *хоругвоноша*, добијене комбинованом (сложено-суфиксалном) творбом: Хоругвоноша (Фенрих) НС 1813, 465.

⁵ Рајна Драгићевић (2018: 93) посрбице одређује и као „преведенице”, а Јуси Нуорлуото (2017: 126) тврди да су оне „неологизми привремено употребљавани за превођење позајмљених речи”. Ваља овоме додати да многе од речи и нису биле *позајмљенице*, већ су их аутори преводили са језика даваоца као *стране речи*, о чему неретко сведочи и њихов графичко-ортографски лик.

⁶ Нису ретки примери у којима у позицији контактних синонима стоје две позајмљенице: сасвим нова у славеносрпским текстовима и она шире распрострањена: Аттаманњ (Хеттманњ) НС 1813, 210 и сл.

и синтагмама, и то различитог значења, од апстрактног до конкретног: *отечествобраничество*, *бранители отечества*, *отечествобранители* или *отечества бранба*, о чему ће бити речи касније. Позајмљеница *театер* замењивана је, пак, у зависности од контекста и посрбицом *позориште* и синтагмом *позоришни дом*, али је истовремено лексема *позориште* могла имати и уже значење 'сцена': позоришног дому (Theater) : позорище (Theater) НС 1813, 90 : *сцену (позорище)* итд.⁷

3. Иако о лексичким недоумицама или несистемски грађеним посрбицама тадашњих аутора сведоче бројни примери, нису ретке потврде ни за њихове тежње ка парадигматичности. Тако уредници *Новина српских*, Димитрије Давидовић и Димитрије Фрушић, са једне стране немотивисано и непотребно активирају синониме *задступница* и *закрилница* уз исти војни појам у истом тренутку: *Задступницу* (Arriergarde) НС 1813, 69 : *Закрилница* (Arriergarde) НС 1813, 107, 115, 142; 1814, 718; 1815, 236, 321, 344. Са друге стране, уз контрастни појам активирају опет синониме, али системски грађене – *предступница* и *предкрилница*: *Предступница* (Avantgarde) НС 1813, 52, 63, 69, 77 : *предкрилница* (Avantgarde) НС 1813, 83, 91, 92, 99, 104, 107, 115, 375; 1814, 715, 719; 1815, 198, 231, 346, 357, 947; 1817: 294; 1818, 778. Овакве лексичко-семантичке и творбене корелације указују нам и на празна места у систему: према лексеми *закрилник* у пару: *закрилници* (аррѳргарди) НС 1815, 1088, ваљало би очекивати у корпусу потврде и за до сада нерегистроване лексеме **задступник*, **предступник* и **предкрилник*.

4. Посебан лексикографски изазов при изради *Речника славеносрпског језика* представљаће регистровање бројних синонима међу посрбицама, насталих најчешће као последица тежње да се лексичко решење нађе што брже, нарочито код новинара, а у временској изнудици да се оно упореди са претходним – било у сопственом или туђем опусу. Тако се само у *Новинама српским* срећу бројне посрбице које би се на почетку анализе могле оценити као синоними: а) *вратару* (портиру) : *двернику* (Портиру); б) *заутракъ* (т. е. *Фруштукъ*) : *заручакъ* (Фруштукъ) : *ручка* (фруштука); в) *златара* (кулундџіе) : *златоковача* (кулундџію); г) *обраноносетџи воозова* (Munitionswagen) : *обраноносетџи кола* (Munitionswagen). Поједини међу синонимима одликују се посебном експресивношћу и сликовитошћу, траженом или нетраженом од стране аутора, попут сложенице *главосечац* у следећем низу: *вѣшара* (джелата) : *вешателѣмъ* (durch den Henker) : *губителя* (джелата) : *главосѣццемъ* (джелатомъ).

Како ће се у *Речнику славеносрпског језика* иза контекста са потврдом обрађене лексеме наводити и листа синонима односно еквивалентна хронолошким редом, у новој алинеји под ознаком Уп. (РСЈ 2017: 28), посрбице ће несумњиво посебно обогатити овај део речника.

5. Исти тип изазова представљају и бројни дублети међу посрбицама. Будући да иначе несталан фонетски састав посрбица неретко додатно

⁷ О сличним теоријско-методолошким недоумицама везаним за семантику посрбица пише и Михајловић 1984: 655.

замагљује и ненормираност тадашње графије и ортографије, из угла историје књижевног језика још већи лексикографски задатак од пописа синонима представљаће регистровање свих дублета, као у примерима *пѣвања* и *пѣванка*: оперу (пѣваньку) НС 1813, 80 : пѣванка (опера) НС 1818, 80, или у примерима *проходилишите* и *проодилишите*: проходилищу (Promenade) НС 1813, 58 : проодилищама (шпацїры) НС 1814, 974. После регистровања свих творбених дублета и њихове историје, речник ће одговорити и на питања развоја језичког осећања при грађењу речи у књижевном језику, постепеног потискивања творбених морфема некарактеристичних за српски народни језик и слично, као у примерима: а) самопродавство (монополъ) НС 1814, 702 : *самопродаја* (1851); б) голоножаца (Barfüsser) НС 1818, 523 : *голоног* (1794), в) ногобоља (подагра) НС 1816, 985 : *подагра, ногоболеније* (1790).

Увођење нових позајмљеница у славеносрпски језик понекад је подразумевало читав процес од првобитног објашњења значења у форми реченице ка синонимним лексемама у форми изведеница и сложеница. Тако је лексема *арсенал*, с почетка објашњавана читавом зависном реченицом, с временом добила читав низ синонима и дублета различитог порекла и форме – *оружница, оружохранилиште, оружохранилиште, оружостројња, оружохранилища, оружохранилиште*: Арсенала (то естъ где Топови, Прахъ и проче военне Ствари содержаваюсе) СПН 1791, 53/4 : оружнице (Arsenal) НС 1813, 240 : оружохранилища (арсенала) НС 1814, 886 : оружохранилищемъ (арсеналомъ) НС 1816, 426, 429 : оружостройнѣ (арсенали) НС 1817, 21 : оружїо хранилища (Arsenale) НС 1818, 177 : оружїохранилища (Zeughaus) НС 1818, 189.

б. Окупљање посрбица у речнику требало би да докаже тежњу аутора да, вођени добрим језичким осећањем, позајмљенице и туђице радо замене економичним изведеницама као типичним продуктом творбе речи у српском народном језику. Творбени модели првенствено су зато подразумевали суфиксе домаћег порекла: а) *-ар*: часара (саджїя) НС 1814, 1121; пртљжара (пакера) НС 1814, 930; ножаръ (Messerfabrikant) НС 1814, 897; трубару (тромпетеру) НС 1814, 647; вратаръ (Портиреръ) НС 1814, 1016; вратару (портиру) НС 1815, 387; Вѣшары (Ненкер) НС 1815, 68, вѣшара (джелата) НС 1819, 49; златара (кулунджїе) НС 1815, 816; парничари (процесджїе) НС 1817, 655; пѣсничара (боксера) НС 1817, 712; б) *-ач*: Поправлячъ (Корректоръ) НС 1814, 1048; зачикляча (Тираиллера) НС 1815, 458; делечи (дрехслери) НС 1818, 640; поставляча (Тапецїра) НС 1818, 13; в) *-ац*: Пуритани (чисцы) НС 1818, 450; г) *-јанин*: источана (орїенталаца) НС 1817, 45; д) *-ник*: двернику (Портиру) НС 1816, 46; Кормилникомъ (Корманошомъ) НС 1816, 53; 1819, 441; немоћника (инвалида) НС 1818, 417, 778; саединѣнника (Унитара) НС 1818, 484; љ) *-иште*: Оршестеръ (свиралище) НС 1814, 24, свиралишта (Orchester) НС 1818, 135; *-оница*: на подобїе записаоннице (en guise de memorial) НС 1814, 1092; чистїоницы (рафинерїи) НС 1818, 243.⁸

⁸ Наведени примери доказују и конкуренцију изведеница *вратар* и *дверник* као контактних синонима уз позајмљеницу *портир*.

Сходно стилу епохе, аутори неретко у функцији посрбице активирају и постојеће славенизме или граде неологизме у њиховом духу цсл. суфиксима: а) *-ије*: ухлѣбїя (пенсіе) НС 1814, 626, 652, 766; б) *-ство*: мучителство (тортуру) НС 1814, 753, 766; уродњенство (индигенатъ) НС 1819, 217; в) *-тељ*: вешателѣмъ (durch den Henker) НС 1817, 814; прегледателя (ревизора) НС 1818, 538; разслательи (експедитори) НС 1816, 336, раслательима (спедитерима) НС 1818, 298; свладѣтелѣмъ (регентомъ) НС 1817, 372; губителя (желата) НС 1819, 322.

7. Посрбице у форми сложеница или речи добијених комбинованом (сложено-суфиксалном) творбом могле су истовремено допринети и стилематичности и информативности текста. Неретко су по пореклу калкови, нарочито немачког језика (Михајловић 1984: 657–658). С једне стране, као нетипичне у српском народном језику, сложенице су без обзира на порекло и у ово време – после периода дугог и снажног деловања црквенословенског језика – у текстовима световног садржаја доприносиле вишем стилу, док су са друге стране често могле довољно добро дочарати нови појам (уп. Михајловић 1984: 648), недовољно прозачног значења у позајмљеницама или туђицама: Дѣтовоспитаннице (Педагогіе) НС 1813, 106; Далеписникъ (Telegraph) НС 1813, 199; Телеграфу (далеписнику) НС 1814, 885; Путееуправитель (Etappen-Director) НС 1813, 61; ранолѣкари (Хирурги) НС 1813, 192,⁹ самопродавство (монополъ) НС 1814, 702; Самопродавство съ колонїалны товары (Kontinental-Monopol) НС 1813, 446; Црвенбрада (Rothbart) НС 1814, 1071; мостоправеѣгъ (pontoniers) НС 1814, 782; образописаць (малеръ) НС 1814, 102, 160; 1816, 272, 401; образорѣзаца (Билдхауера) НС 1816, 68; стаклодѣлнѣ (Glasfabrik) НС 1814, 64; земноводне (као што Адмиранъ вели – амфибїйске) НС 1815, 683; брзописцы (стенографи) НС 1816, 923; водоскачницы (Bassin) НС 1818, 135; главосѣцземъ (желатомъ) НС 1818, 305; голоножаца (Barfüsser) НС 1818, 523; мороловцемъ (durch den Kapper) НС 1818, 27; мороловаць (Каррег? незнамъ другојаче) НС 1818, 137; ногоболя (подагра) НС 1816, 985; Народозаступника (Volksvertreter) НС 1818, 49; овцеводство (Schäferen) НС 1816: 833.

Занимљива за дијахрониску дериватологију при анализи лексема из славеносрпске епохе биће и конкуренција посрбица, нпр. изведенице *златар* и сложенице *златоковач*, са истим значењем: златара (кулунджіе) НС 1815, 816 : златоковача (кулунджію) НС 1816, 727.

7.1. Када се анализирају сложенице, нови лексикографски проблем, карактеристичан за примере из славеносрпског језика првенствено због неуједначеног састављеног и растављеног писања речи, представљаће примери који се могу дериватолошки двоструко тумачити, као већ наведени примери: оружохранилища : оружохранилищемъ : оружїо хранилища : оружїохранилища. Само делимично је за лексикографско разрешење погоднији и наведени низ: Отечествобранителства (Landwehr) НС 1813, 38 : бранители отечества

⁹ Информативност посрбљене сложенице увиђа се боље кроз поређење са другим примером из истих новина, са напредним активирањем позајмљеница: Хирургъ (Фелдшереръ) НС 1813, 226.

(Landwehr) НС 1813, 57 : Отечествобранители (Ландверъ) НС 1813, 217, 284, 457, 458; 1814, 686; 1815: 480 : отечества бранбу (ландверъ) НС 1813, 476. Због наведених разлога неустаљености ортографске норме, сличан лексикографски проблем стварају и творенице настале префиксацијом: Анархије (Безъ царствованія) СВ 1792, 327 : Анархія (безправителство) СВ 1792, 366.

8. Последњи наведени примери воде проблему статуса вишечланих лексичких јединица у *Речнику* (в. РСЈ 2017: 30–31). Управо из жеље аутора да се што прецизније дочара значење позајмљеница и туђица, баш међу посрбицама има, поред фреквентних сложеница, и много примера који потврђују неминовност честог навођења вишечланих лексичких јединица у *Речнику славеносрпског језика*, нарочито при регистровању бројних посрбљених стручних и научних термина: Верста порубежна (демаркационс-линија) НС 1813, 292; Официри гласовойни (Ordonanz Offiziere) НС 1813, 114; обсадне войске (Betagerungs-Korps) НС 1813, 122; осматриваютьу войску (Beobachtungs Corps) НС 1813, 310; потерно писмо (Steckbrief) НС 1814, 1075, печатный папиръ (друкпапиръ) НС 1814, IV; Слагачъ слова (сецеръ типографическій) НС 1814, 1048; слагачу слова (сецеру) НС 1817, 80, 394; Войничко одѣло (униформъ) НС 1814, 718; цѣвѣй дувана (цигарра) НС 1818, 731.¹⁰ На идентичан начин вишечлане лексичке јединице региструје у речнику посрбица и Михајловић (1982, 1984): *бакарни новци, банка теченија, баштинска залога, бијуштаја жила, међусобно закљученије, морска сила, позорно представленије, управитељ посларнице* и сл.¹¹ Теоријско-методолошки проблеми овде, међутим, расту када се погледају следећи примери посрбица који су на граници лексикализације и пуког објашњења позајмљеног термина: пуцњава изъ топова (канонада) НС 1813, 157 или Подпуно и савршенно опрошеніе (Амнестија) НС 1814, 1089.

Иако је у постојећој литератури констатовано да је само лекар и физичар Вук Маринковић у првом српском уџбенику физике *Начела физике* (1851) понудио лексему *вечнокрет* за појам *perpetuum mobile* (Бубњевић 2017), у *Новинама српским* пронашли смо сличан пример за такву посрбицу још из 1817. године,¹² који лексикографски такође није лако разрешити: Непрестана и вѣковѣчна мицаљка (*perpetuum mobile*) НС 1817, 583. Први је проблем што ни лексема *мицаљка* није у РСАНУ потврђена у овом или сличном значењу ('справа која се миче'), други што она сама не одређује појам на који се односи, те су заправо оба атрибута неопходни. Нови, мањи лексикографски проблем представљају и примери делимичног варирања у склопу лексичких конструкција, на пример: обраноносетѣи возова (Munitionswagen) НС 1813, 112 : обраноносетѣи кола (Munitionswagen) НС 1813, 350, и сл.

¹⁰ У Милановић 2013: 232 већ смо констатовали конкуренцију сложеница и вишечланих лексичких јединица у форми синтагми: *земљеописаније : описаније земље, самобиографија : сопствени животопис, тјелохранитељна војска : тјелохранитељство*.

¹¹ Уп. примере у РСЈ 2017.

¹² Овакви примери сведоче и о великом значају регистровања свих посрбица за културну историју Срба.

9. Кроз анализу развоја појединих посрбица долази се и до других занимљивих културолошких запажања. Тако је, на пример, позајмљеница *анархија* у славеносрпском језику и међу Србима у тадашњој Аустрији, на основу доступних примера из језика првих новина, најпре повезана са појмом одсуства цара и царства, потом одсуства права, и коначно одсуства владања тј. власти: Анархије (Безъ царствованія) СВ 1792, 327 : Анархія (безправителство) СВ 1792, 366 : Анархије (невладѣнія) НС 1814, 1118, 1815, 232.

10. Слабије језичко осећање аутора школованих током славеносрпске епохе условило је многе посрбице које руше творбене законитости српског народног језика. Њихову околиналност у односу на савремену језичку норму, међутим, у *Речнику славеносрпског језика* не треба обележавати: нотьостражилесу (бывокиралесу) НС 1813, 115, 126, 144, 429; правила мороплавания (Navigations-Acte) НС 1818, 39; република (народообштина) НС 1818, 646.¹³

11. Због недовољно прецизираних значењских нијанси посрбице понекад измичу могућности сасвим поузданог дефинисања и разграничавања, за шта ће неопходан бити што већи број потврда из корпуса. Да ли су, рецимо, *гостница* и *гостилница* само варијанте истога значења 'угоститељски објекат', тешко је закључити само на основу синонима који стоје уз њих у примерима: Анови (гостнице) НС 1814, 1060 : гостилница (Вьртсхауса) НС 1814, 693 : гостницы (крчми) НС 1814, 1029. На исти начин могли бисмо анализирати и семантичке односе између лексема *пиршество* и *пир*: пиршеству (балу) НС 1813, 98 : пиръ (Ball) НС 1813, 369. Постојећи примери поуздано не разрешавају ни семантичке реализације наведених лексема *зајутрак*, *заручак* и *ручак*: заутракъ (т. е. Фруштукъ) НС 1814, 675, 972 : заручакъ (Фруштукъ) НС 1815, 994 : ручка (фруштука) НС 1816, 157, 406, 566, и сл.

12. Посебну пажњу ваља обратити и на лексеме које у савременом српском језику имају другачије значење будући да им је оно у склопу некадашњих контактних синонима застарело: препелице (Granaten) НС 1813, 114; препелице (гранате) НС 1813: 273, 399; пасти (банкротирати) НС 1813, 284; Просителя (Претендената) НС 1814, 1124; ногавица (чакшира) НС 1814, 616, 689, 1113; 1816, 281, 679, 874; укућани (кирајджіе) НС 1814, 894. Без синонима страног порекла у непосредном додиру, овакве посрбице архаичног значења лако би могле заварати лексикографа.

13. У корпусу славеносрпских текстова појављују се и вишезначне посрбице, па тако лексема *хранилиште*, на пример, има значења 'музеј' и 'архив(а)': Хранилища (музеа) НС 1814, 990; 1818, 681; хранилища (Musäen) НС 1816, 809; хранилища (архиве) НС 1814, 1050; хранилища (архиве) НС 1817, 3; 1818, 452, 504 (Милановић 2013: 232–233). Лексема *попечитељ* потврђена је и у значењу 'агент': Попечители (Агенти) НС 1813, 426, и сл.

14. На самоме крају, навешћемо само још један пример богатих корелација међу контактним синонимима у корпусу истих аутора: а) торгъ (вашаръ) НС 1813, 315, 509; 1814, 315, 509 итд. б) торжище (пјаца) НС 1813, 472; 1814, 55, 76 итд.; в) торжище (вашаръ) НС 1814, 594; г) тржица (вашаръ) НС 1816,

¹³ Уп. и пример: Киселостуденникъ (бунаръ съ киселомъ водомъ) НС 1814, 143 и др.

630; д) тржище (вашарище) НС 1816, 916; ђ) тргъ (вашаръ) НС 1817, 15, 115, 171 итд.; е) тржищама (вашарыма) НС 1817, 538; ж) тржицу (пiяцы) НС 1818, 447. У примерима контактних синонима видимо појаву три групе лексема, са три различите основе: а) *торг*, *трѣ*, *трѣжица*, *торѣжиште* и *трѣжиште*; б) *вашар* и *вашариште*; в) *пијаца*. Утврђивање значења сваке од осам наведених лексема (посрбица и позајмљеница) – међу којима има фонетских дублета, творбених дублета и синонима – зависиће од прецизног утврђивања свих корелација међу њима, и то не само у наведеним примерима. Такође, утврђивање хронологије појаве посрбица, наслућује се на основу примера (*торг* > *трѣ*, *торѣжиште* > *трѣжиште*), сведочиће и о процесу континуираног посрбљавања славеносрпског језика у његовој доситејевској фази развоја. То је једини начин да у *Речнику славеносрпског језика* у будућности добијемо поуздана знања о појави и развоју свих посрбица, лексичких сведочанстава о напорима наших предака да лексиком страног порекла истовремено или протерају из српског књижевног језика или је пак значењски приближе нашим говорницима. Такође, ово ће бити и једини прави пут у прецизну спознају о свима лексичким променама у славеносрпском језику од његове појаве у Орфелиновој ери па до његовог нестанка у Вуково време.

ИЗВОРИ

- Михајловић 1982:** Велимир Михајловић, *Посрбице од Орфелина до Вука*, I том (Б – О), Нови Сад: Матица српска.
Михајловић 1984: Велимир Михајловић, *Посрбице од Орфелина до Вука*, II том (П – Ш), Нови Сад: Матица српска.

ЛИТЕРАТУРА

- Бубњевић 2017:** Слободан Бубњевић, „Зашто не постоји вечнокрет?“, *Политика*, 9. септембар, Културни додатак „Култура, уметност, наука“, 09.
Драгићевић 2018: Рајна Драгићевић, *Српска лексика у прошлости и данас*, Нови Сад: Матица српска.
Ивић 1998: Павле Ивић, *Преглед историје српског језика*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.
Милановић 2004: Александар Милановић, Статус појма и термина *посрбица*, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 33/3, 245–252.
Милановић 2010: Александар Милановић, *Кратка историја српског књижевног језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
Милановић 2013: Александар Милановић, *Језик весма полезан*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
Милановић 2014: Александар Милановић, *Језик Јована Суботића*, Београд: Чигоја штампа – Филолошки факултет у Београду.

- Милановић 2015:** Александар Милановић, Језик и стил *Новина Сербских* (1813–1822), *Предавања 4 / Семинар српског језика, књижевности и културе*, Београд: Међународни славистички центар, 111–119.
- Младеновић 2008:** Александар Младеновић, *Историја српског језика : одабрани радови*, Београд: Чигоја штампа.
- Нуорлуото:** Јуси Нуорлуото, *Језик Јована Стејића : допринос историји стандардног језика код Срба*, Нови Сад – Београд: Матица српска – Завод за уџбенике – Вукова задужбина.
- РСАНУ 1984:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књига XII, *маквен – мозурица*, Београд: Институт за српскохрватски језик САНУ.
- РСЈ 2017:** *Речник славеносрпског језика : огледна свеска* (прир. Исидора Бјелаковић, Ирена Цветковић Теофиловић и Александар Милановић), Нови Сад: Матица српска.
- Толстој 2004:** Никита И. Толстој, *Студије и чланци из историје српског књижевног језика*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Вукова задужбина – Матица српска.
- Унбегаун 1995:** Борис Унбегаун, *Почеци књижевног језика код Срба*, Београд – Нови Сад: Вукова задужбина – Матица српска – Орфелин.

Aleksandar M. Milanović

A LEXICOGRAPHIC STUDY OF ADAPTED LEXICAL BORROWINGS IN *REČNIK SLAVENOSRPSKOG JEZIKA (DICTIONARY OF SLAVENO-SERBIAN)*

Summary

The paper represents a study of lexicographic issues associated with the treatment of adapted lexical borrowings in Slaveno-Serbian texts. The problems arise from the specific orthographic, phonetic and word-formation features of the Serbian language which are typical of the period in the development of standard Serbian which is commonly referred to as „pre-Vukovian“. The problematic issues, among others, include the following: a) inconsistent orthography, b) a large number of phonetic and word-formation doublets and contact synonyms, c) the lack of (formal) possibility to represent the meaning of a loanword by a single lexeme, and d) absence of norm in Slaveno-Serbian.